

Wielokulturowość na co dzień

materiały dla nauczycieli

Kraków 2006

Projekt okładki:
Piotr Poniedziałek

Koordynator wydania:
Sylwia Gajownik

Adiustacja i korekta:
Katarzyna Kopec

Opracowanie typograficzne i łamanie:
Studio PM1 / Piotr Poniedziałek

druk i oprawa: Drukarnia GS sp. z o.o., ul. Zabłocie 43, 30-701 Kraków

Publikacja przygotowana została w ramach projektu
„Wielokulturowość na co dzień – materiały dla nauczycieli”

Organizatorzy:

FUNDACJA KULTURY CHRZEŚCJAŃSKIEJ „ZNAK”
ФОНД ХРИСТИАНСКОЙ КУЛЬТУРЫ „ЗНАК”
ФОНД ХРИСТІАНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ „ЗНАК”
CHRISTIAN CULTURE FOUNDATION „ZNAK”
FONDATION POUR LA CULTURE CHRETIENNE „ZNAK”

Partner projektu:

ISBN 83-88292-34-X

Copyright© by Stowarzyszenie Willa Decjusza, 2006

WSTĘP

W imieniu Fundacji Kultury Chrześcijańskiej ZNAK oraz Stowarzyszenia Wila Decjusza w Krakowie oddajemy w Państwa ręce publikację prac konkursowych nadesłanych w ramach projektu „Wielokulturowość na co dzień – materiały dla nauczycieli”.

Celem projektu, będącego częścią programu „Wielokulturowa Europa”, było opracowanie praktycznych narzędzi pracy z młodzieżą, zwłaszcza na terenach zamieszkałych przez mniejszość romską. Projekt skierowany był do nauczycieli z województw: małopolskiego, śląskiego, opolskiego i dolnośląskiego.

Najważniejszym aspektem poruszonym w ramach projektu była „wielokulturowość lokalnie” – problematyka związana ze współistnieniem Polaków i Romów w małych miejscowościach i wynikające z tego realne, codzienne problemy, niechęć i czasem wrogość wobec intruza, co jest często powodem masowej emigracji Romów, zwłaszcza do Wielkiej Brytanii.

Jednym z elementów charakterystycznych dla naszej współczesności jest zjawisko wieloetniczności, szczególnie widoczne w państwach, do których masowo napływają emigranci (przypadek Wielkiej Brytanii) lub też w państwach, w których pozostaje wiele mniejszości, na przykład jako następstwo wojen (przypadek Europy Środkowo-Wschodniej). Dlatego też zjawisko wielokulturowości, czyli współistnienia odmiennych wartości i tradycji określonych w ramach jednego organizmu państwowego, nabiera coraz większego znaczenia i skłania do głębokiej refleksji. Akceptacja różnorodności kulturowej jest kluczowym elementem w budowaniu bezpiecznego świata, w którym różnice kulturowe nie będą generować konfliktów zbrojnych i czystek etnicznych.

Partner projektu

„Wielokulturowa Europa – wyzwania, zagrożenia i szanse dla Polski w XXI wieku”

To projekt edukacyjny, zrealizowany – dzięki współpracy British Council – w formie warsztatów, które odbyły się podczas kilku weekendów letniego semestru 2005 roku w Instytucie Europeistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego. Inicjatywa była skierowana do studentów, nauczycieli, pracowników organizacji pozarządowych, młodych liderów, a także pracowników administracji publicznej, podejmujących w swojej pracy problematykę edukacji.

Tematyka warsztatów ogniskowała się wokół rasizmu, ksenofobii, islamofobii, antysemityzmu, nietolerancji i dyskryminacji. Stanowiła odzwierciedlenie problemów, z jakimi mają do czynienia współczesne państwa, zróżnicowane pod względem etnicznym, kulturowym i religijnym. Zamierzeniem autorów projektu było, aby uczestnicy wraz z zaproszonymi ekspertami poszukiwali odpowiedzi na kilka istotnych pytań, nurtujących uważnego obserwatora i uczestnika życia społecznego. Jaka jest sytuacja mniejszości (np. narodowych, religijnych) w Europie? Jaka powinna być polityka państwa w zakresie poszanowania praw mniejszości do kultywowania własnej religii, obyczajów, pielęgnowania odrębności kulturowej? Czy te prawa można ograniczyć? Czy takie ograniczenie pozostawałoby w zgodzie z gwarancjami konstytucyjnymi i uregulowaniami w zakresie prawa wspólnotowego i międzynarodowego?

Do prowadzenia zajęć organizatorzy zaprosili wybitnych specjalistów z Polski i Wielkiej Brytanii, zarówno pracowników naukowych, jak i praktyków, spotykających się z wyzwaniami wielokulturowości w codziennej pracy.

Warsztaty zakończyły się przygotowaniem przez uczestników własnych, oryginalnych projektów działań. Najlepsze z nich, dzięki wsparciu British Council, przeznaczone zostały do realizacji.

Wielokulturowość w Polsce to zjawisko narastające, coraz bardziej obecne w życiu każdego z nas. Badacze wielokulturowości opisują je najczęściej w trzech wymiarach: jako stan faktyczny, rozumiany jako sytuacja obecności osób pochodzących z innych kultur; stan społeczny, w którym stosunki i wzajemne relacje ludzi odmiennych kulturowo mają największe znaczenie oraz w kontekście politycznym. Ten ostatni obszar dotyczy państwa i regulacji polityczno-prawnych związanych z kwestią wielokulturowości.

W Polsce wielokulturowość odkrywamy od 1989 roku. Początkowo dostrzeżone zostały mniejszości narodowe i etniczne zamieszkujące nasze ziemie od co najmniej kilku pokoleń. Proces społecznego uznania mniejszości wiąże się dodatkowymi prawami i możliwością swobodnego przyznania się do swoich korzeni. Tym samym bycie Niemcem, Ukraińcem czy Romem nabrało głębszego znaczenia, a prawo do kultywowania własnej tradycji, uczenia się języka stało się dodatkowym atutem.

Krajobraz wielokulturowy w Polsce tworzą, prócz mniejszości, grupy etniczne i narodowe związane z naszą ziemią od kilku zaledwie lat, takie jak uchodźcy, imigranci czy repatrianci. Uchodźcy poszukujący azylu, przyjmowani na podstawie Konwencji Genewskiej, są przybyszami nie z własnego wyboru. Prześladowani we własnej ojczyźnie za rasę, pochodzenie etniczne, wyznawaną religię czy poglądy polityczne nie mogą liczyć na pomoc swojego kraju. Szukają bezpiecznego dachu nad głową w Polsce, która jest na ich drodze do wolności pierwszym krajem bezpiecznym. Część z nich decyduje się tutaj zostać. Imigranci zaś to przybysze, którzy z własnej woli postanowili osiedlić się w Polsce – czasem są to osoby, które tu wcześniej studiowały, mają rodziny, znajomych, pracę, są też tacy, którzy założyli tutaj swoje własne firmy. Do tej kolorowej mozaiki należy jeszcze dodać repatriantów, czyli osoby z polskimi korzeniami, które mieszkały w krajach b. ZSRR i postanowiły wrócić. Tej polskiej różnorodności kulturowej sprzyjają też turyści, którzy coraz częściej odwiedzają nasz kraj i swobodnie rozmawiając w swoich językach, stopniowo przyzwyczajają nas do rosnącej wielokulturowości.

W tym kontekście Polacy nagle zyskali nowych sąsiadów, współpracowników, uczniów, kolegów z klasy, władających własnymi językami, wyznających inną religię, celebrujących inne święta. Różnorodność kulturowa jest zatem odczuwalna nie tylko fizycznie, ale również na poziomie kontaktów społecznych. Aby jak najwięcej skorzystać z kontaktu międzykulturowego warto się do niego przygotować – psychicznie i merytorycznie. Im bardziej otwarcie będziemy postrzegać odmienności wynikające z innych kultur, tym więcej się nauczymy. Każda kultura to nowa perspektywa.

Uczenie o innych kulturach zamieszkujących Polskę, trenowanie postawy otwartej i kwestionowanie stereotypów to domena coraz szerszego kręgu osób zajmujących się edukacją wielokulturową: nauczycieli i edukatorów pracujących z dziećmi, młodzieżą i dorosłymi.

Jednym z zadań edukacji wielokulturowej jest uwrażliwianie na różnice kulturowe i wzmacnianie postawy szacunku wobec drugiego człowieka i jego kultury. To zadanie jest tym bardziej istotne, im mniej kontaktu mamy na co dzień z różnorodnością. Przygotowując do kontaktu z odmiennością kulturową można uczyć postawy szacunku i tolerancji wobec drugiego człowieka, analizować stereotypy, uprzedzenia i zachowania rasistowskie, przekazywać konkretną, solidną wiedzę na temat danej kultury.

Natomiast w sytuacji, gdy w naszej klasie, grupie przyjaciół czy sąsiedztwie są już osoby wywodzące się z innej kultury, warto jak najwięcej korzystać z bezpośredniego kontaktu z tymi osobami. Wtedy dobrze jest zwracać uwagę na sytuacje niezrozumiałe, spowodowane słabą znajomością języka polskiego lub niezajomością polskiej kultury, starać się je wyjaśnić, poznając przy okazji kulturę i język tej drugiej strony.

Ta publikacja jest skierowana do tych właśnie osób – pracujących na co dzień zarówno z dziećmi i młodzieżą polską, jak i osobami z różnym zapleczem kulturowym. Znajdują się w niej scenariusze lekcji napisane przez nauczycieli, którzy poprzez swoje działania starają się oswoić z wielokulturowością uczniów w swojej szkole.

Oby materiały te służyły jako inspiracja do wielu podobnych działań.

Izabela Czerniejewska

Scenariusze lekcji

Scenariusz zajęć integracyjnych dla klas I-III szkoły podstawowej

Opracowanie: Ewa Brzezińska-Zdyb, PSP nr 1 w Kędzierzynie-Koźlu

Temat: Gdzie mieszka przyjaźń? Ocena zachowania zwierząt na podstawie historyjki obrazkowej.

Cel główny: Kształtowanie właściwych postaw wobec odmienności.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- Wypowiada się na bliskie tematy na podstawie historyjki obrazkowej,
- Potrafi ocenić zachowanie innych,
- Widzi potrzebę niesienia pomocy innym,
- Potrafi rozróżnić i nazwać cechy pozytywne i negatywne bohaterów,
- Śpiewa łatwą piosenkę i wykonuje układ taneczny,
- Wykonuje ilustrację, używając podstawowych środków artystycznych,
- Rozwiązuje proste zadania matematyczne.

Czas trwania zajęć: 60 minut

Materiały pomocnicze: ilustracje, kartoniki z podpisami, kartoniki z działaniem matematycznym, blok, kredki, płyta CD z tańcami integracyjnymi.

Podstawowe pojęcia/zagadnienia: przyjaźń, koleżeństwo, pomoc, odmiennosc, cechy: wygląd, charakter.

Przebieg zajęć:

Etapy lekcji	Zadania	Opis realizacji zadań
Faza wstępna	1. Taniec na dzień dobry	Dzieci łączą się w pary, stają naprzeciwko siebie, tworzą koło zewnętrzne i wewnętrzne. Wykonują następujące ruchy: 1 – klaśnięcie w dłonie 2 – klaśnięcie rąk prawych 3 – klaśnięcie w dłonie 4 – klaśnięcie rąk lewych (powtórka: 1, 2, 3, 4) 5 – wskazują na siebie 6 – wskazują na kolegę 7 – trzy razy uderzają w obie dłonie kolegi

		<p>Śpiewają piosenkę: <i>Wszyscy są – Witam Was</i> <i>Zaczynamy, bo już czas</i> <i>Jestem ja, jesteś Ty</i> <i>Razem to jesteśmy my.</i></p> <p>Dziecko znajdujące się po zewnętrznej stronie koła przechodzi do kolejnej osoby i powtarza czynność. Zabawa trwa tak długo, aż wszystkie dzieci się przywitają.</p>
Faza główna	1. Zadanie matematyczne z hasłem	Dzieci otrzymują kartoniki z działaniami, wyniki układają rosnąco. Po odwróceniu ułożonych kartoników odczytują hasło: PRZYJAŹŃ
	2. Historyjka obrazkowa	Układanie historyjki według kolejności zdarzeń.
	3. Dopasowanie podpisów do ilustracji.	<ul style="list-style-type: none"> • Wesoła zabawa słoni • Nieudany rzut • Pomoc żyrafy
Przerwa śródlekcyjna	Zabawa pt. „Wężę”	Dzieci tworzą węża stając jeden za drugim, ostatnia osoba przyczepia do spodni szarfę-ogon. Wolna muzyka (wąż jest najedzony) – idą wolno nogą za nogą. Szybka muzyka (wąż jest głodny) – głowa węża łapie ogon (pierwsza osoba łapie ostatnią). Później następuje zmiana, wąż nie może się przerwać.
Faza główna	4. Wykonanie ilustracji przedstawiającej zakończenie historyjki, nadanie jej tytułu.	Nauczyciel rozdaje kartki z bloku i kredki oraz podaje temat: „Jak zakończyła się ta historia – wykonaj ilustrację”. Na końcu prace uczniów zostają rozwieszane i omówione.
	5. Ocena zachowania bohaterów, nazywanie cech osobowych słoni i żyraf.	<p>Nauczyciel rozdaje karty pracy (tabelka porównawcza) i zadaje pytania naprowadzające:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Co robiły zwierzęta? • Dlaczego żyrafa nie bawiła się ze słoniami? • Jak wyglądają słonie, a jak żyrafa? • Jak zachowywała się żyrafa, jak oceniasz jej zachowanie? • Jak zachowywały się słonie, jak oceniasz ich zachowanie? • Jak się zachowasz Ty, gdy Twój kolega będzie stał z boku i nikt nie zechce się z nim bawić? • Jak byś się czuł, gdyby dzieci nie chciały się z Tobą bawić?

Faza końcowa	Taniec pożegnalny	Dzieci stają parami naprzeciwko siebie, na obwodzie koła. Spiewają piosenkę jednocześnie wykonując ruch: <i>Zajęcia słończone</i> – kłaśnięcie w swoje dłonie, później w dłonie kolegi (dwa razy) <i>I chce nam się jeść</i> – klepią się po brzuszku. <i>Idziemy do domu</i> – kłaśnięcie w swoje dłonie, później dłonie kolegi (dwa razy) <i>Adieu, bye, bye, cześć</i> – machają rękami na pożegnanie.
---------------------	-------------------	---

KOMENTARZ DLA NAUCZYCIELA

Zajęcia przeznaczone są dla dzieci w młodszym wieku szkolnym. Można je modyfikować, podnosząc stopień trudności wykonywanych zadań. Ponieważ na co dzień jestem nauczycielem kształcenia zintegrowanego, włączam do zajęć elementy artterapii. Muszę przyznać, że moim wychowankom sprawiają one dużą radość. W przyjemny sposób rozładowują nagromadzoną energię, rozwijają zdolności poznawcze, kluczowe umiejętności. Kształtuje się hierarchia wartości uczniów, a przede wszystkim wrażliwość i otwartość na drugiego człowieka.

Wykorzystanie elementów artterapii na zajęciach zintegrowanych, zwłaszcza w zespołach integracyjnych lub wielokulturowych, ma ogromny wpływ na kształtowanie młodego człowieka. Elementy muzyki i plastyki wprowadzają na zajęciach miłą i przyjazną atmosferę, która sprzyja integracji zespołu. Postacie z bajek są szczególnie bliskie dzieciom i w sposób nie całkiem bezpośredni wnoszą wartości, które pozytywnie wpływają na osobowość dziecka. Na przykładzie bohaterów książek i opowiadań nauczyciel pokazuje wzorce zachowań. W młodszym wieku szkolnym dzieci nawiązują kontakty z rówieśnikami, a zadaniem wychowawców jest kształtowanie właściwych postaw wobec drugiego człowieka. Ważne jest, aby kontakty z innymi były akceptowane przez wszystkich i nie naruszały zasad i wartości, które wyznaczają odmienna kultura lub religia. Wykonywanie wspólnych działań, wzajemna pomoc i współpraca wpływają na więzi międzyludzkie, umiejętność zgodnego współdziałania oraz akceptowania odmienności. Zadaniem wychowawców jest ukształtowanie jednostek wyrozumiałych, świadomych i otwartych na drugiego człowieka.

Do przygotowania scenariusza wykorzystałam:

- Muzyczne warsztaty KLANZY*
- Ilustracje do zajęć korekcyjno-kompensacyjnych Wydawnictwa Nowa Era

* Klanza – Polskie Stowarzyszenie Pedagogów i Animatorów (przyp. red.).

Karta pracy nr 1

2 x6
P

3x5
R

4x4
Z

2x9
Y

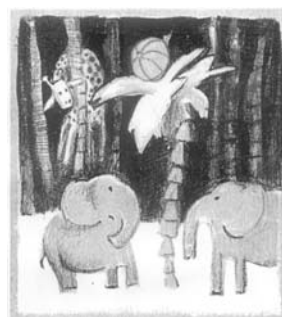
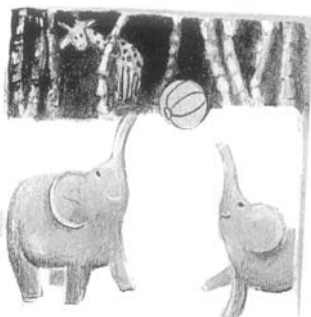
3x7
J

4x6
A

3x9
Ż

6x5
N

Karta pracy nr 2

Karta pracy nr 3

Zwierzęta	Cechy wyglądu	Cechy charakteru
Słonie		
Żyrafa		

Scenariusz zajęć dla klas I-III szkoły podstawowej

Opracowanie: Mariola Świąder, PSP nr 1 w Kędzierzynie-Koźlu

Temat: Łańcuch rąk – jestem niepowtarzalny.

Cele: Podniesienie samooceny i umocnienie wiary w siebie, uświadomienie dzieciom ich wyjątkowości i niepowtarzalności, pokazywanie pozytywnych cech osobowości, tworzenie klimatu zaufania, bezpieczeństwa, szczerości i otwartości, rozwijanie umiejętności komunikowania się.

Czas: 60 minut

Materiały pomocnicze: białe i kolorowe kartki A5, flamastry, nożyczki, kolorowa wstążeczka, tekst lub nagranie baśni H. Ch. Andersena „Brzydkie kaczątko”, podkład muzyczny – dowolna spokojna muzyka relaksacyjna.

Podstawowe pojęcia: cechy osobowości, wyjątkowość, niepowtarzalność, kultura, narodowość.

Przebieg zajęć:

1. Zabawy: „Fli flaj” i „Mój kask”:

Zabawa „Fli flaj” ma na celu zdyscyplinowanie grupy poprzez rytmiczne uderzanie o kolana i w dłoń. Dzieci siadają w kręgu na dywanie. Na „raz” dzieci uderzają dłońmi w kolana, na „dwa” klaszczą w dłoń. Śpiewanie rozpoczynamy, gdy dłonie uderzają o kolana. Nauczyciel śpiewa pierwszy, a dzieci odpowiadają tym samym tekstem. Ostatnią linijkę tekstu mówimy.

Fli

Fli flaj

Fli flaj flo

Wista

Kumela, kumela, kumela wista

Ol, noł, noł, noł na wista

Eksimini salomini ula alo alomini

Eksimini salomini ula alo u

Izbi bijaunta babiunta kłamanż

Zabawa „Mój kask” ma na celu wyciszenie grupy poprzez stopniowe wprowadzenie ciszy w trakcie „odejmowania” kolejnych słów wiersza wypowiedzianego przez uczestników zajęć.

Słowa te zastępujemy gestem:

- **mój** (wskazujemy na siebie)
- **kask** (pokazujemy palcem na głowę)
- **trzy** (na palcach pokazujemy liczbę trzy)
- **rogi** (palcami pokazujemy rogi)

*Mój kask on ma trzy rogi
Trzy rogi ma mój kask
Bo gdyby nie te rogi
To nie byłby mój kask.*

2. Zabawa w „Detektywa”:

Jedna osoba wychodzi za drzwi. Prowadzący wybiera jedno dziecko, które uczestnicy zajęć po cichu opisują (oczy, włosy, ubranie). Po powrocie osoba, która wyszła, ma za zadanie odgadnąć, kto został wybrany. W tym celu może zadać tylko 5 pytań sformułowanych tak, by odpowiedź na nie brzmiała „tak” lub „nie”. Zabawę powtarzamy kilka razy.

3. Zabawa „Jesteśmy różni i to nas łączy”:

Dzieci siedzą w kręgu. Nauczyciel przedstawia obraz wyimaginowanego świata:

Wyobraź sobie świat bez różnic. Wszyscy jesteście jednakowi, podobni do siebie jak dwie krople wody. Mówimy tym samym językiem, taką samą barwą głosu. Mamy jednakowy kolor oczu i włosów. Nasze ubrania, domy, samochody są identyczne. Nawet rośliny i zwierzęta niczym się od siebie nie różnią. Wszystko jest takie samo, łącznie z naszymi uczuciami.

Czy chciałbyś żyć z takim światem?

Z kim przyjaźniłbyś się?

Jak poznałbyś swoją mamę i tatę?

Wyobraź sobie teraz świat, który Cię otacza. Ludzie różnią się od siebie, mówią różnymi językami, inną barwą głosu, ich kolor oczu i włosów jest odmienny. Domy dookoła mają ciekawe formy i kształty, a pojazdy różnych typów, kolorów i marek.

Nauczyciel zadaje pytania, a dzieci odpowiadają (rundki):

Który świat podoba Ci się bardziej – ten jednokolorowy czy ten barwny?

W którym świecie chciałbyś spędzić wakacje?

Czy to dobrze, że ludzie różnią się od siebie: językiem, zwyczajami, kolorem skóry, itp.?

Jakiej jesteś narodowości (Polak, Rom...)?

Czy znasz, choć trochę, kulturę swojego narodu?

Co Ci się podoba najbardziej w twojej kulturze (zwyczaje, język, piosenki, tańce...)?

Czym chciałbyś zainteresować ludzi innej narodowości?

Co chciałbyś poznać z kultury naszych sąsiadów – Romów?

4. Zabawa „Łańcuch rąk”:

Rozdajemy dzieciom kolorowe kartki. Uczniowie obrysowują swoją dłoń. Na każdym palcu piszą:

- mały palec – co potrafię robić najlepiej, w jakiej dziedzinie odnoszę sukcesy
- serdeczny – ulubiona potrawa
- środkowy – moja najważniejsza cecha charakteru
- wskazujący – kogo lub co lubię najbardziej
- kciuk – moje marzenie.

Wycinamy dłonie i podpisujemy swoim imieniem i narodowością. Omawiamy rysunki i napisy na dłoni: „Jestem...”, „Najlepiej umiem...”, „Odnoszę sukcesy w...” itp. Omówione dłonie łączymy w łańcuch rąk-łańcuch sukcesów i umieszczamy w widocznym miejscu.

W trakcie omawiania podkreślamy indywidualność i wyjątkowość każdej osoby, zwracamy uwagę na jej narodowość i cechy osobowości. Gdy wszystkie dłonie są połączone, podkreślamy ich różnorodność: kolorystykę, wielkość, zawartość oraz to, że razem tworzą piękną całość.

5. Zabawa „Brzydkie kaczątko”:

Dzieci siadają wygodnie w dowolnej pozycji na dywanie. Nauczyciel włącza lub czyta baśń H. Ch. Andersena „Brzydkie kaczątko”. Po wysłuchaniu opowiadania prowadzący dokonuje krótkiego podsumowania.

Każdy z was jest wyjątkowy i niepowtarzalny. Posiadacie przeróżne cechy osobowości i rozmaite zdolności. Jeżeli zechcecie je rozwijać, uczyć się, to każdy z was może być takim brzydkim kaczątkiem, które zamieni się w pięknego labędzia. Dzięki waszej odmienności świat wokół będzie mienić się różnymi kolorami.

6. Zakończenie zajęć – zabawa „Iskierka”:

Trzymając się za ręce, osoba prowadząca ściska dłonie osoby siedzącej z prawej strony, ta z kolei następnej itd., aż „iskierka” wróci do osoby prowadzącej.

KOMENTARZ DLA NAUCZYCIELA

Proponowane przeze mnie zajęcia są przeznaczone dla dzieci z klas I-III. W trakcie zajęć uczniowie zauważają swoją odmienną, lecz w bardzo pozytywnym świetle. Uczą się, że fakt przynależności do innej narodowości jest powodem do dumy. Mają możliwość pokazania się innym od strony swojej kultury. Poprzez głośne potwierdzenie swojego pochodzenia nabierają poczucia pewności i godności. Rozwijają umiejętność komunikowania się poprzez indywidualne wypowiedzi, swoistą wymianę kulturową.

Jako tło zajęć może posłużyć dowolna muzyka relaksacyjna lub cicho puszczone nagrania charakterystyczne dla kultur, których przedstawicielami są uczestnicy zajęć.

W przypadku niezrozumienia przez dzieci pewnych pojęć np. „kultura” czy „narodowość”, nauczyciel powinien krótko wyjaśnić te terminy. W trakcie zajęć wychowankowie siedzą w kręgu, na dywanie bądź na krzeselkach. Krzeselka mogą posłużyć jako „stoliczki” podczas zabawy „Łańcuch rąk”. Zabawy „Fli flaj” i „Mój kask” powinny być wprowadzone wcześniej i często powtarzane, aby nie stanowiły podstawowego problemu dla dzieci.

Scenariusz zajęć zintegrowanych w klasie II szkoły podstawowej

Opracowanie: Grażyna Stępień, Zespół Szkół Samorządowych nr 2
w Opocznie

Krąg tematyczny: Jeden za wszystkich, wszyscy za jednego.

Temat dnia: Moi szkolni koledzy.

Wypowiedzi dzieci na temat atmosfery w klasie i koleżeńskej postawy. Gromadzenie i wyjaśnienie słownictwa związanego z cechami charakteru – zalety i wady. Wzbogacenie słownictwa związanego z regionem. Zwrócenie uwagi na elementy stroju regionalnego opoczyńskiego i romskiego – podobieństwa i różnice. Odejmowanie liczb w zakresie 30 z przekroczeniem progu dziesiętkowego. Wysłuchanie piosenki romskiej i poleczki opoczyńskiej.

Główne zagadnienia:

- odwołanie się do budowania wizerunku ucznia romskiego, jego sukcesów i porażek w szkole i środowisku lokalnym,
- poznanie najbliższego środowiska i specyfiki swojego regionu,
- kultura współżycia społeczności romskiej i opoczyńskiej w środowisku lokalnym,
- poznanie cech charakterystycznych dla obu kultur,
- wdrażanie do dłuższych samodzielnych wypowiedzi,
- wyrabianie poszanowania dla kultury romskiej i polskiej.

Cele szczegółowe:

Po lekcji uczeń:

- potrafi wymienić specyficzne cechy swojego regionu,
- dostrzeże różnice i podobieństwa w stroju opoczyńskim i romskim,
- potrafi szanować przekonania innych ludzi, akceptuje odmienne obyczaje i postawy życiowe,
- nazywa cechy charakteru,
- wypowiada się na temat postępowania innych osób,
- odejmuje liczby w zakresie 30 z przekroczeniem progu dziesiętkowego,
- posługuje się słownictwem związanym ze środowiskiem lokalnym,
- potrafi rozróżnić muzykę regionalną i romską,
- na mapie zaznaczy swoją miejscowość (społeczność polska, społeczność romska),
- uzupełni tekst brakującymi wyrazami.

Czas zajęć: cały dzień, 4 godziny lekcyjne

Materiały pomocnicze: książki i informator opoczyński, rysunki strojów ludowych, kartoniki z nazwami elementów strojów, karty pracy, kasety magnetofonowe z mu-

zyką opoczyńską i piosenkami romskimi, krzyżówki, mapa Polski, kosz skarbów, rozsypanka literowa, prasa lokalna, flamastry, napisy „społeczność romska”, „społeczność polska”, kolorowe karteczki – losy.

Podstawowe pojęcia: środowisko domowe, środowisko lokalne, asertywność, tolerancja, środowisko kulturowe, tożsamość.
[załącznik nr 1]

Przebieg zajęć zintegrowanych:

1. Nauczyciel wita się z uczniami i wyjaśnia zasady oraz cele gry na budowanie poczucia własnej wartości, pozytywnej komunikacji.

Instrukcja dla uczniów: Uczniowie wychodzą z ławek, siadają w kręgu na dywanie i proszeni są o dołożenie zadań.

Gra „Duma” – celem tej gry jest pozytywny obraz siebie, otwarcie.

Przebieg: uczniowie siedzą w kręgu, po kolei kończą zdanie: „Jestem dumny, że ... (np. odrobiłem lekcje)”.

Gra „Otwarty Krąg” – celem gry jest przełamanie lodów.

Przebieg: uczniowie kończą zdanie: „Najbardziej w klasie lubię ... (np. jak jest wesoło)”.

Instrukcja dla nauczyciela: Wprowadzając gry zbudujesz wzajemne zaufanie w grupie, zintegrujesz zespół i nauczysz prawidłowej komunikacji.

2. Nauczyciel opowiada o grupie dzieci, które pomagały sobie w każdej sytuacji. Wszyscy mówili o nich, że są bardzo zgrani, a oni mówili o sobie „Jeden za wszystkich, wszyscy za jednego”.

Dzieci wyjaśniają znaczenie powiedzenia „Jeden za wszystkich, wszyscy za jednego” na podstawie własnych doświadczeń. Wypisanie na tablicy cech charakteru tworzących zgraną grupę, np.: tolerancyjni, koleżeńscy, bezinteresowni. Słuchanie wiersza czytanego przez nauczyciela „Jeden za wszystkich, wszyscy za jednego” [załącznik nr 2]. Wypowiedzi związane z treścią wiersza. Ustne redagowanie zdań o ulubionej koleżance lub koledze. Przypomnienie znaczenia pojęć: wady, zalety – uzupełnianie zdań z nazwami cech charakteru [załącznik nr 3].

Instrukcja dla nauczyciela: Wykorzystaj dowolne opowiadanie o grupie dzieci, szczególnie połącz nacisk na wzajemną pomoc np.: wzajemna pomoc podczas biwaku, podział i wywiązanie się z obowiązków, przydział zadań. Po przeczytaniu wiersza zwróć uwagę na wypowiedzi uczniów, ponieważ będą nawiązywać do sytuacji pozytywnych i negatywnych w swojej klasie, mogą one dotyczyć uczniów romskich – jeśli uczęszczają na zajęcia można rozwinąć pojęcie asertywności [zał. nr 1]. Porozmawiaj o wadach i zaletach, wypisując na tablicy słowa, zwróć uwagę na słowo „tolerancyjni”, sprawdź uzupełnione karty pracy.

Instrukcja dla uczniów: Podajcie określenia złego i dobrego zachowania, na podstawie wypisanych wcześniej wad i zalet ułóżcie zdania o ulubionej koleżance, koledze. Wspólnie na głos przeczytamy tekst znajdujący się w chmurce na podsumowanie tej części zajęć.

3. Wprowadzenie do zajęć – ułożenie hasła od najmniejszej liczby do największej (rozsypanka literowa).

Instrukcja dla nauczyciela: Rozdaj kartoniki z napisanymi literami, poinformuj uczniów o znajdujących się tam cyfrach i zmobilizuj do poprawnego wykonania tego zadania, ponieważ dowiedzą się, o czym będą dzisiaj mówić na zajęciach.

Instrukcja dla uczniów: Każdy z was dostał kartoniki z literami i cyframi, uporządkujcie je od najmniejszej liczby do największej i rozwiążcie hasło.

Ś	R	O	D	O	W	I	S	K	O		L	O	K	A	L	N	E
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18

4. Pogadanka nauczyciela – wyjaśnienie ułożonego hasła. Przypięcie na tablicy arkuszy z napisami, wyjaśnienie pojęć:

ŚRODOWISKO DOMOWE – to całość osobistych warunków dziecka, to środowisko rodzinne, którego wpływ na życie i rozwój młodego osobnika ma największe znaczenie (*uczniowie wpisują flamastrem wyrazy łożące się z tym pojęciem np. mama, kot*).

ŚRODOWISKO LOKALNE – czyli miejscowe, to całość warunków środowiskowych miejscowości, w której dane dziecko żyje i wychowuje się (*uczniowie wpisują flamastrem wyrazy łożące się z tym pojęciem, np. sklepy, dom, łożo*).

5. Komentarz nauczyciela na temat mniejszości narodowej mieszkającej w Opocznie:

Cyganie to naród posługujący się własnym językiem. W naszej miejscowości mieszkają Cyganie, ich dzieci chodzą do naszej szkoły do waszej łoży. Co możecie powiedzieć o nich, o sobie, o waszych wzajemnych łożakach?

Wymiana zdań. Przedstawienie pojęć (środowisko kulturowe, tożsamość). Zawieszenie na tablicy mapy Polski z zaznaczoną nazwą miejscowości. Przypięcie przez uczniów napisów „społeczność romska”, „społeczność polska”. Uczniowie zostają podzieleni na grupy i podchodzą do wylosowanego stolika, zapoznają się z eksponatami, przedstawiciel grupy na głos prezentuje eksponaty [załącznik nr 4].

UWAGA!

Przed przystąpieniem do tego zadania uczniowie powinni być wcześniej zapoznani z eksponatami oraz powinni uczestniczyć w wycieczce zorganizowanej do Regionalnego Muzeum w Opocznie lub powinni zapoznać się ze zdjęciami oraz prospektami z Muzeum Etnograficznego w Tarnowie (wykorzystujemy tu wcześniej zaplanowane i przeprowadzone zajęcia).

Wystawa:

Pierwszy stolik: RROM P/O DROM – pismo romskie, książki o tematyce romskiej, zdjęcia starszych kolegów podczas występów, kasyety magnetofonowe z muzyką romską, bajkami, płyta zespołu Romano Dż.

Drugi stolik: pisemko „Bunio” dla drugoklasisty, książki o tematyce związanej z Opocznem, zdjęcia zespołu folklorystycznego Opocznianka, kasety z muzyką opoczyńską, bajkami np. „Kot w butach”, płyta Orkiestry Miejskiej w Opocznie.

Trzeci stolik: regionalne gazety „Tygodnik Opoczyński”, „7 Dni Opoczna”, kronika szkoły, zdjęcia, kasetę wideo z wyjazdu do Nowego Sącza, scenariusz „Jak ciebie rozumiem” z uczestnictwa w programie „Małopolska wielu kultur”, artykuły prasowe zawierające informacje o naszej szkole, certyfikat Szkoły Dialogu.

Podsumowanie:

Wypowiedzi uczniów związane z wystawą. Określenie, co jest wspólne, a co nie. Zapisanie zdania do zeszytu: „Uczniowie naszej szkoły zdobyli Certyfikat Szkoły Dialogu. Był to wysiłek i współpraca uczniów polskich i romskich”.

Instrukcja dla nauczyciela: Wprowadź atmosferę zaciekawienia, powiedz, że w koszu znajdują się rzeczy, które będą potrzebne w dalszej części zajęć, podziel klasę na dwie grupy – jedna dostanie kartki z napisami eksponatów, druga poukłada eksponaty na stolikach. Zawieś na tablicy arkusz z wykonaną wcześniej ramką i poinformuj uczniów o wspólnym uzupełnieniu różnic i podobieństw, przygotuj karty z malowanymi, krzyżówką i tekst z lukami dla każdego ucznia.

Instrukcja dla uczniów: Jakie eksponaty znajdują się w koszu? Przeczytajcie i dobierzcie odpowiednie napisy do eksponatów. Wskażcie podobieństwa i różnice w stroju romskim i opoczyńskim. Każdy sam uzupełnia krzyżówkę, podczas tego zadania dzielicie się na dwie grupy. Dobierzcie odpowiednie wyrazy do tekstu z lukami.

6. Otworzenie kosza skarbów (w koszu znajdują się: korale, chustka, kolczyki, talia kart, pisanka opoczyńska, materiał zdobiony cekinami, pasiak opoczyński, lalka w stroju opoczyńskim, lalka ubrana w długą, mieniącą się suknię). Uczniowie dobierają odpowiednie karteczki z napisami do eksponatów.

7. Ustny opis strojów na podstawie zdjęć i eksponatów. Kolorowanie malowanek przedstawiających cygankę i opoczniankę [załącznik nr 5]. Wyszukiwanie różnic i podobieństw w strojach.

Instrukcja dla nauczyciela: Uczniowie podczas malowania słuchają piosenki romskiej.

	Strój romski	Strój opoczyński
Sukienka	długa	do kolan
Buty	kolorowe na obcasie	czarne wiązane trzewiki
Materiał	zwiewny, mieniący się cekinami	gruby z wełny w kolorowe paski
Ozdoby	kolczyki	korale
Wspólne	noszenie chustki	

8. Rozwiązanie krzyżówek: Podział uczniów na grupy

1.				S	Z	K	O	Ł	A		
2.					W	O	Z	Y			
3.		K	O	R	A	L	E				
4.	T	A	B	L	I	C	A				
5.				K	R	Z	E	S	Ł	O	
6.					C	Y	G	A	N	K	A
7.				L	E	K	C	J	A		
8.	K	R	E	D	K	I					

I

1.				S	Z	K	O	Ł	A					
2.				O	P	O	C	Z	N	I	A	N	K	A
3.						R	O	M	K	A				
4.				T	A	B	L	I	C	A				
5.						L	E	K	C	J	A			
6.	D	Z	W	O	N	E	K							

9. Uzupełnianie tekstu podanymi wyrazami.

W mojej klasie uczą się uczniowie i Jest w niej Podczas imprez szkolnych i środowiskowych prezentujemy stroje..... i W swojej klasie czuję się W trakcie zajęćsobie w trudnych sytuacjach.

Wyrazy do uzupełnienia: romscy, polscy, niemieccy, wesoło, smutnie, nudno, góralskie, opoczyńskie, romskie, dobrze, źle, pomagamy, nie pomagamy. (Tekst rozdany uczniom, wkleić do zeszytu)

10. Zabawy taneczno-ruchowe do muzyki romskiej i poleczki.

11. Uzupełnianie karty pracy z matematyki.

[załącznik nr 6]

12. Ocena wykonanych prac – wspólne wybranie najstaranniej wykonanych prac i zawieszenie na wystawce.

13. Praca domowa:

Wykonaj rysunek do rozwiązanego hasła z krzyżówki.

14. Podsumowanie:

Każde środowisko posiada własne, niepowtarzalne walory. Cieszę się, że tak pięknie pracowaliście. Poznaliśmy się bliżej. Zaakceptowaliśmy się nawzajem i byliśmy pełni podziwu dla kultury rromskiej i opoczyńskiej. Nasze wady i zalety to akceptacja nas samych.

Pamiętajcie „Jeden za wszystkich, wszyscy za jednego” to niesienie sobie pomocy nawzajem i docenianie pracy drugiego człowieka.

KOMENTARZ DLA NAUCZYCIELA

*Odkrycia małego dziecka są jak kamienie kosztowne
– najtrwalsze, najpewniejsze i najświetniejsze ze zdobytczy.*

Kazimierz Przerwa-Tetmajer

Proponowany scenariusz zajęć ma przybliżyć uczniom środowisko lokalne, czyli miejscowe. Pozwala uczniom w pierwszym etapie edukacji, jakim jest kształcenie zintegrowane, obserwować swój najbliższy świat, konfrontować się z rzeczywistością, żyć w niej, uczyć się, liczyć na pomoc innych, akceptować ich, poznawać wady i zalety swojej osobowości. Głównym moim założeniem było pokazanie osiągnięć starszych kolegów uczniom, którzy dopiero zaczynają zdobywać wiedzę oraz poczucia dumy, że chodzą do tej samej szkoły, a wspólna praca i nauka, mimo odmienności kulturowych, daje efekty wychowawcze i edukacyjne. Uczniowie rromscy podczas prezentowanych przeze mnie prac poznawali na zdjęciach np. swoje rodzeństwo, rodziców lub kolegów. Przyprawdzając rodziców na uroczystości szkolne i imprezy środowiskowe cieszą się, że efekty ich nauki zaczęli zauważać najbliżsi. Bardzo ważne jest pokazanie wspólnego dorobku i motywowanie do dalszej pracy.

Staram się modyfikować zajęcia wykorzystując swój warsztat pracy, ale jednocześnie odpowiadam na trudne pytania, które stawiają mi najmłodszy uczniowie. Każda przeprowadzona lekcja to odpowiedź na te pytania. Wprowadzając podstawowe pojęcia: środowiska domowego, lokalnego, kulturowego, tożsamości, tolerancji i asertywności miałam na celu zasygnalizowanie problemu i zaznajomienie najmłodszych uczniów z terminologią, którą będą poznawać w dalszych etapach kształcenia.

W lekcji wykorzystałam materiały z podręczników „Ja, Ty – My”, „Poznaję świat i wyrażam siebie” autorstwa Joanny Białobrzeskiej.

W nauce dzieciom rromskim pomaga asystent rromski.

[załącznik nr 1]

PODSTAWOWE POJĘCIA

Środowisko domowe – całość osobistych warunków dziecka, środowisko rodzinne, którego wpływ na życie i rozwój młodego osobnika ma największe znaczenie.

Środowisko lokalne, czyli miejscowe – całość warunków środowiskowych miejscowości, w których dane dziecko żyje i wychowuje się¹.

Tożsamość – termin ten używany jest obecnie dla podkreślenia niepowtarzalności jednostki lub grupy. Stąd tożsamość grupy, tożsamość kulturowa czy wyznaniowa dotyczy pewnych konkretnych społecznych całości i jest wynikiem działania jednostek z określoną tożsamością. Zawsze jest tak, że tożsamość jednostki kształtuje się w określonej grupie pod wpływem określonej kultury.

Środowisko kulturowe – system oddziałujących na jednostkę elementów kulturowych, istniejących w danej zbiorowości społecznej, do których należą wyobrażenia, tradycja, przekonania, normy, wartości i społeczne zdefiniowane wzorce zachowań.

Tolerancja – nietolerancja – jako zjawiska i kategorie pojęciowe terminy te należą do świata zachowań społecznych i moralności. Są to zjawiska i pojęcia nieobojętne dla procesów edukacyjnych – zarówno tych, które organizuje szkoła, jak również dla takich, które organizują środowisko społeczne, instytucjonalne formy kultury, środki masowego przekazu. Nadając pojęciu tolerancji i nietolerancji tak szeroki kontekst społeczny pragnę podkreślić, że każdy człowiek w określony sposób uwikłany jest w dramat nietolerancji. Uwikłany jako świadomy lub nieświadomy inspirator, uczestnik, bądź wreszcie jako ofiara.

Asertywność – umiejętność wyrażania siebie i poszanowania praw innych (wiera w siebie, szacunek dla uczuć i potrzeb innych, szukanie nowych sposobów wyrażania „ja”, odkrywanie swojej mocy, akcentowanie niedoskonałości). Zachowanie asertywne pozwala nam konkretnie i zdecydowanie komunikować nasze potrzeby, chęci i uczucia innym ludziom – bez naruszania w jakichkolwiek sposób ich praw. Stanowi alternatywę zachowania biernego, agresywnego i manipulacyjnego.

Zachowania asertywne obejmują:

1. obronę swoich praw,
2. wyrażanie uczuć pozytywnych,
3. wyrażanie uczuć negatywnych,
4. przyjmowanie uczuć i opinii innych osób,
5. stanowienie swoich praw, wyrażanie osobistych opinii i przekonań,
6. zabieranie głosu na szerszym forum².

¹ Literatura: J. Pieter, *Poznanie środowiska wychowawczego*, Wrocław – Warszawa – Kraków 1960, s. 78

² Literatura: Romowie. Co każdy nauczyciel wiedzieć powinien. Red. J. Milewski

[załącznik nr 2]

Jeden za wszystkich wszyscy za jednego

W klasie sami przyjaciele,
serdeczności wielki krąg,
trzeba przecież tak niewiele:
jeden uśmiech, uścisk rąk.

Wspólne troski i radości
mają zawsze lepszy smak,
pamiętajmy te mądrości
– stara prawda to jak świat.

Czas przyjemnie w klasie płynie,
wszyscy bardzo lubią się,
tu jesteśmy jak w rodzinie
i na dobre, i na złe.

Maria Witewska

**Pamiętaj koleżanko,
pamiętaj kolego:
jeden za wszystkich,
wszyscy za jednego.**

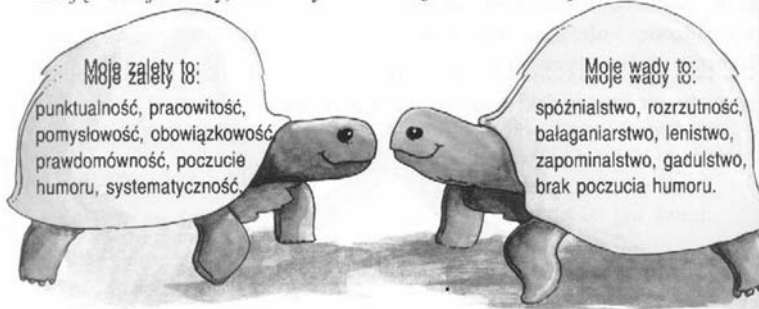
46

[załącznik nr 3]

ZALETY I WADY

Każdy ma wady i zalety. Dobrze jest, jeśli znamy swoje zalety i wady. Znając swoje wady, możemy starać się z nimi walczyć.

1. Dokończ zdania.

Moje zalety to: _____

Moje wady to: _____

[załącznik nr 4]

[załącznik nr 5]

Romowie pochodzą z Indii. Zajmowali się kowalstwem, kotlarstwem, handlem obwoźnym. Swoje tradycje przekazywali ustanie. Romski strój to kolorowe, długie spódnice, złote naszyjniki, kolczyki, wyszywane kurty, kamizelki

Dziewczyna cygańska
Romani Chajori

Region opoczyński leży w paśmie Gór Świętokrzyskich. Ludność zamieszkująca ten obszar zajmowała się hodowlą i rolnictwem. Opoczyński strój ludowy wykonany był z grubej, wełnianej tkaniny ozdobionej kolorowymi paskami. Białą koszulę zdobiono haftem.

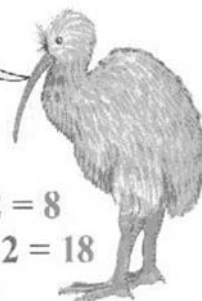
[załącznik nr 6]

Tak możesz odejmować liczby!

Pamiętaj! Najpierw wykonujemy działania w nawiasach!

$$16 - 8 = 8 \text{ lub } 16 - 8 = (16 - 6) - 2 = 10 - 2 = 8$$

$$27 - 9 = 18 \text{ lub } 27 - 9 = (27 - 7) - 2 = 20 - 2 = 18$$

1. Uzupełnij i oblicz.

$$13 - 9 = (13 - 3) - \quad =$$

$$16 - 7 = (16 - 6) - 1 =$$

$$12 - 8 = (12 - 2) - 6 =$$

$$18 - 9 = (18 - \quad) - 1 =$$

$$12 - 7 = (12 - 2) - 5 =$$

$$14 - 9 = (\quad - 4) - 5 =$$

$$13 - 8 = (13 - \quad) - \quad =$$

$$23 - 9 = (23 - \quad) - 6 =$$

$$22 - 7 = (\quad - 2) - 5 =$$

$$26 - 8 = (26 - \quad) = \quad =$$

$$25 - 6 = (\quad - 5) - \quad =$$

Scenariusz zajęć zintegrowanych dla klas I-III szkoły podstawowej

Opracowanie: dr Urszula Strzelczyk-Raduli, adiunkt,
Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Opolu

Temat: Moje marzenia.

Cele: Uczniowie poznają własne marzenia, poznają marzenia swoich rówieśników, potrafią je odnieść do własnych wartości i tradycji, a także akceptują różnorodność wyborów związanych z kulturą i zwyczajami wszystkich uczniów.

Czas: 45 minut (dzieci) i 45 minut (rodzice)

Materiały pomocnicze: kwestionariusze ankiet „Moje marzenia”, „Marzenia mojego dziecka”.

Podstawowe pojęcia/zagadnienia: marzenia, cele w życiu, tajemnica, przyjaciele, zaufanie, wartość, tradycja, odmienność, różnorodność, akceptacja, tolerancja.

Przebieg lekcji: (ćwiczenia)

- Po przywitaniu z klasą przedstawiamy temat spotkania i cel główny lekcji: poznanie marzeń uczniów
- Nauczyciel na wstępie mówi o tym, że ludzie mają swoje marzenia. Czasami je pamiętamy, czasami one się zmieniają, ale także często stają się one celami w życiu. Marzenia są osobistą sprawą każdego człowieka. Aby się spełniły, czasem warto się nimi podzielić z bliskimi osobami.
- Proponujemy „burzę mózgów” w oparciu o następujące pytania:
 - Czy macie swoje marzenia?
 - Komu opowiadacie o swoich marzeniach?
 - Jeśli nie to dlaczego?
 - Czy rodzice pytają o Wasze marzenia? Czy je znają?
 - Czy marzenia zmieniają się w ich życiu?
 - Czy warto mieć marzenia?Uczniowie opowiadają na kolejne pytania na forum grupy, rolą nauczyciela jest porządkowanie wypowiedzi poprzez zapraszanie kolejnych uczniów do zabierania głosu.
- Rozdanie ankiet z instrukcją, aby każdy indywidualnie wypełniał odpowiedzi na zadane pytania. Wszystkie będą tak samo ważne, ciekawe i jeśli uczniowie zechcą, będą mogli się nimi podzielić na forum grupy.
- Po wypełnieniu ankiet ochotnicy przedstawiają swoje marzenia w trzech kryteriach: „chciałbym być”, „chciałbym mieć”, „chciałbym zobaczyć”. Nauczyciel jest odpowiedzialny, aby uczniowie mogli bezpiecznie przedstawiać swoje wy-

powiedzi. Warto, aby przypomniał o znaczeniu marzeń dla każdego człowieka i akceptacji różnych wyborów.

- Zapytanie na forum grupy uczestników: Czy marzenia mogą stać się rzeczywistością (faktem)? Kiedy tak się dzieje? Kto lub co może im pomóc w realizacji marzeń?
- Dyskusja z grupą na temat związku marzeń z wartościami i tradycjami rodzinnymi, a także kulturą i tradycją narodu, z którego pochodzą. Które z przedstawionych marzeń mają związek z kulturą i tradycją narodu, z którego pochodzą? Jakie z nich są wspólne dla wszystkich, jakie je różnią?
- Szukanie na forum grupy podobieństw i różnic w różnych kategoriach marzeń, podkreślenie znaczenia różnorodności wyborów, ich akceptacji (zgody na taki wybór) i tolerancji (wrozumiałości) wobec odmienności.
- Podziękowanie dla wszystkich uczniów, którzy brali udział w zajęciach, docenienie ich wypowiedzi i samoświadomości własnych marzeń, przekazanie życzeń dotyczących ich spełnienia (zrealizowania).

KOMENTARZ DLA NAUCZYCIELA

Zajęcia są przeznaczone dla grupy zintegrowanej i prowadzone przez nauczyciela, w obecności którego czują się bezpiecznie.

Powyższa lekcja jest ciekawa zwłaszcza w grupie wielokulturowej. Przeprowadziłam ją w grupie dzieci narodowości polskiej i romskiej. Uczniowie potrafili odnieść się zarówno do wartości i tradycji rodzinnych, jak i wynikających z przynależności do mniejszości narodowej. Dyskusja na forum pozwala odkryć wiele podobieństw i wiele różnic, niekoniecznie wynikających z odmienności narodowych. Dzieci uświadamiają sobie, iż jedyną różnicą jest własna indywidualność, własne potrzeby, marzenia. Potrafią poznać swoich rówieśników jeszcze i przez taki pryzmat.

U dzieci młodszych, zwłaszcza uczniów romskich, u których mogą wystąpić kłopoty z pisaniem, proponuję wykonanie prac plastycznych i ich omówienie na forum. Dyskusję o tradycjach i wartościach można ograniczyć do środowiska rodzinnego, ale ważne jest także zaakcentowanie naszych podobieństw i naszych różnic.

Dodatkowo można przeprowadzić takie spotkanie wśród rodziców uczniów. Proponuję wypełnienie ankiety przez rodziców i zachęcam do rozmów z dziećmi na temat ich marzeń w dowolnym czasie. Informuję także o przeprowadzonej lekcji z uczniami, jej przebiegu, ewentualnie odpowiadam na pytania.

MOJE MARZENIA

Imię i nazwisko

Klasa

Wiek

1. Chciałbym/chciałabym być

2. Chciałbym/chciałabym mieć

3. Chciałbym/chciałabym zobaczyć

MARZENIA MOJEGO DZIECKA

(ankieta dla rodziców)

Imię i nazwisko dziecka

Klasa

Wiek

1. Moje dziecko chciałoby być

2. Moje dziecko chciałoby mieć

3. Moje dziecko chciałoby zobaczyć

Scenariusz zajęć dla II–III klasy gimnazjum lub szkoły ponadgimnazjalnej

Opracowanie: Jolanta Trzebniak, Zespół Szkół Teleinformatycznych i Elektronicznych we Wrocławiu

Temat: Festiwal kultury cygańskiej.

Cele:

- Ukazanie wielokulturowości społeczeństwa polskiego
- Uświadomienie uczniom różnorodności kultury cygańskiej oraz wspólnej przeszłości obydwu narodów
- Kształtowanie postawy tolerancji wobec przedstawicieli innych narodów
- Przygotowanie „Festiwalu kultury cygańskiej” w ramach „Tygodnia dla Tolerancji”.

Czas trwania: wrzesień-listopad

Podstawowe pojęcia: stereotyp, uprzedzenie, tabor, Polska Roma

Poziom kształcenia: II klasa gimnazjum lub szkoły ponadgimnazjalnej

Nauczyciele zaangażowani w przebieg projektu: WOS, informatyka, historia, przedsiębiorczość, bibliotekarze.

Przebieg projektu:

Lp.	Zadania	Cele szczegółowe	Formy realizacji	Uwagi dla nauczyciela
1.	Podjęcie decyzji o realizacji projektu Podjęcie decyzji o zorganizowaniu międzyszkolnej sesji naukowej na temat: „Cyganie – moi sąsiedzi”	– Rozumienie mechanizmu funkcjonowania stereotypów – definiowanie pojęć: stereotypy i uprzedzenia – Rozpropagowanie tematyki w środowisku lokalnym	Lekcja WOS-u na temat stereotypów – Rozesłanie informacji do szkół	Nauczyciel WOS przeprowadza lekcję zakończoną dyskusją na temat „Dlaczego stereotypy są zjawiskiem negatywnym?”. Nauczyciel zajmuje się stroną organizacyjną przedsięwzięcia.
2.	Podział na grupy, wybór liderów i przydział zadań <i>Załącznik 1</i>	– Kształtowanie umiejętności dochodzenia do kompromisu oraz samodzielnego podejmowania decyzji	Uczniowie samodzielnie tworzą zespoły i wybierają tematy.	Nauczyciel przygotowuje odpowiednie listy, czuwa nad sprawnym przebiegiem zadania.

3.	Uczniowie wyszukują informacje niezbędne do realizacji zadania.	– Doskonalenie umiejętności posługiwania się komputerem oraz korzystania z różnych źródeł informacji	Lekcja w pracowni komputerowej <i>Załącznik 2</i>	Koordinator wcześniej ustala termin zajęć z nauczycielem informatyki.
4.	Uczniowie kontynuują pracę nad realizacją zadań.	– Doskonalenie umiejętności organizacyjnych oraz umiejętności pracy w grupie – Kształtowanie gustów estetycznych	Samodzielne wyszukiwanie informacji w dostępnych źródłach (biblioteka i internet), zaangażowanie nauczycieli bibliotekarzy.	Nauczyciel konsultuje z uczniami stopień realizacji projektu. W wyznaczonym terminie zbiera sprawozdania od liderów grup.
5.	Przygotowanie prezentacji projektu	– Doskonalenie umiejętności promocji własnych pomysłów – Wzmacnianie przedsiębiorczości uczniów	– Przygotowanie zaproszeń dla nauczycieli i dyrekcji szkoły – Przygotowanie plakatów informacyjnych (do rozwieszenia w szkole i na osiedlu) – Akcja promocyjna w radiowęźle szkolnym – Przygotowanie informacji do umieszczenia na szkolnej stronie internetowej	Nauczyciel koordynuje działania, jest ewentualnym pośrednikiem między nauczycielami i uczniami. Przygotowaniem promocji projektu może zająć się nauczyciel przedsiębiorczości w ramach swoich zajęć.
6.	Prezentacja projektu	– Doskonalenie umiejętności auto-prezentacji – Uświadomienie młodzieży wielokulturowych korzeni Europy – Uwrażliwienie uczniów na los innych ludzi	- Zorganizowanie wystawy na korytarzu szkoły – Międzyszkolna sesja naukowa <i>Załącznik 3</i> Przygotowaniem i przeprowadzeniem tej sesji mogą zająć się nauczyciele historii lub języka polskiego	Nauczyciel koordynuje przebieg imprezy, kontroluje czas, zaprasza w charakterze eksperta przedstawiciela Stowarzyszenia Romów lub przedstawiciela Urzędu Wojewódzkiego do spraw mniejszości narodowych i etnicznych.
			– Festiwal kultury cygańskiej w auli szkoły (prezentacja multimedialna, scenki, degustacja potraw, wystąpienie eksperta) – Akcja na rzecz tolerancji	

KOMENTARZ DLA NAUCZYCIELA

Ze względów organizacyjnych projekt najlepiej realizować w ramach jednej klasy. Jednak ze względu na dużą liczbę zadań, przed jego rozpoczęciem należy się zastanowić nad doбором uczestników z innych klas (np. w celu przygotowania referatów na sesję naukową). Zadania dla zespołów należy traktować jako formę zainspirowania uczniów. Na początku należy zaznaczyć, że mogą oni wykorzystywać własne pomysły. Po zakończeniu projektu należy wspólnie z uczniami dokonać jego ewaluacji – wskazać mocne i słabe strony podjętych działań, zaproponować wybranej grupie kontynuowanie prac np. w odniesieniu do mniejszości żydowskiej.

Kryteria oceny projektu: Przy ocenie projektu będą brane pod uwagę: pomysłowość i zaangażowanie członków zespołów, estetyka pracy, zakończenie działań w terminie.

Załącznik 1**Grupa 1**

Przygotujcie książkę kucharską na temat kuchni cygańskiej. Praca powinna być wykonana na komputerze, w formie portfolio. Możecie w niej zamieścić zdjęcia, rysunki, przepisy. Zastanówcie się nad specyfiką tego rodzaju kuchni. Na festiwal przygotujcie wybrane trzy dania.

.....

Grupa 2

W formie prezentacji multimedialnej zaprezentujcie folklor cygański (ok. 5 minut). W pracy zamieście wybrane fragmenty muzyki cygańskiej. Członkowie zespołu wspólnie opracuj układ choreograficzny. Zadbajcie o odpowiednie stroje.

.....

Grupa 3

Wyszukajcie jak najwięcej informacji na temat historycznych losów narodu cygańskiego. Pracę wykonajcie w formie prezentacji multimedialnej (ok. 5 minut) oraz portfolio wykonanym na komputerze.

.....

Grupa 4

Przygotujcie dwie scenki prezentujące bajki, opowieści cygańskie (10 minut). Zadbajcie o scenografię i kostiumy. W poszukiwaniu inspiracji możecie sięgnąć do książki Jerzego Ficowskiego „Gałązka z drzewa słońca. Baśnie cygańskie”. Zastanówcie się nad przygotowaniem składanki wierszy poetki Papuszy.

.....

Grupa 5

Opracujcie krótką kampanię na rzecz tolerancji, którą można byłoby przeprowadzić w szkole. Przygotujcie np. hasła, plakaty, ulotki. Zastanówcie się nad formą happeningu.

.....

Grupa 6

Opracujcie i przeprowadźcie anonimową ankietę na następujący temat: „Czy Polacy są narodem tolerancyjnym?”.

- Ankieta powinna składać się z przynajmniej 10 krótkich pytań otwartych lub zamkniętych, np. „Które z grup ludzi w Polsce są najbardziej narażone na przejawy nietolerancji?” (ocenić od 1 – najbardziej narażone do 6 – najmniej narażone):
 - a. cudzoziemcy
 - b. mniejszości religijne
 - c. mniejszości seksualne
 - d. niepełnosprawni
 - e. kobiety
 - f. inne (jakie?)
 - Po konsultacji z koordynatorem i przy jego pomocy należy ją powielić ok. 100 razy. Ankieta zostanie przeprowadzona w trzech wybranych klasach wśród chętnych uczniów. Koordynator zachęci 20 nauczycieli do jej wypełnienia.
 - Opracujcie komputerowo wyniki ankiety w formie wykresów. Pracę oddajcie na płycie CD.
-

Załącznik 2

Korzystając z adresów stron zamieszczonych poniżej wyszukajcie informacje niezbędne do realizacji otrzymanych przez Was zadań.

1. serwisy.gazeta.pl/fotografie
2. www.stowarzyszenieromow.hg.pl
3. polscy.cyganie.prv.pl
4. pl.wikipedia.org/wiki/Romowie
5. www.muzeum.tarnow.pl

Załącznik 3

ZAPROSZENIE

Chcielibyśmy Państwa zaprosić na sesję naukową na temat „Cyganie – moi sąsiedzi”. Sesja zostanie zorganizowana w naszej szkole o godzinie w związku z „Tygodniem dla Tolerancji”. Chcielibyśmy, aby nasze spotkanie dało uczniom możliwość poznania bogactwa kultury oraz zawitych losów narodu cygańskiego. Ma ono być również płaszczyzną wymiany poglądów na temat wartości wynikających z wielokulturowości. Mówiąc młodzieży o tolerancji, chcemy im uświadomić, że wyklucza ona posługiwanie się stereotypami.

Do udziału w spotkaniu zapraszamy nauczycieli wraz z 3-osobowymi zespołami uczniów, którzy przygotowują referaty (maksymalnie 1 strona wydruku komputerowego) w ramach czterech grup tematycznych:

- 1. Kultura i obyczaje Cyganów.*
- 2. Losy historyczne narodu cygańskiego.*
- 3. Funkcjonowanie stereotypów wśród Polaków.*
- 4. Postać Cygana w kulturze polskiej.*

Zgłoszenia należy przysyłać na adres szkoły do W zgłoszeniu proszę podać dane uczniów i nauczyciela oraz tematy referatów.

Scenariusz lekcji języka polskiego w klasie III gimnazjum

Opracowanie: Jolanta Waśkiewicz, Gimnazjum nr 94 w Warszawie

Temat: Przedrzeć się przez stereotypy.

Cele poznawcze:

- Uczeń zna podstawowe fakty na temat jednej z mniejszości etnicznych w Polsce – społeczności Romów.
- Uczeń zna i rozumie pojęcia: mniejszość etniczna, segregacja, stereotyp, izolacja, dyskryminacja, romanipen, Romowie, Cyganie.
- Uczeń potrafi przedstawić postać i działalność J. Ficowskiego i Papsuzy.

Kształcenie umiejętności:

- Dostrzeganie problemów mniejszości narodowych i etnicznych, zaszczerpienie idei tolerancji i współistnienia,
- Kształtowanie postaw otwartości i szacunku dla innych obyczajów i kultur,
- Kształcenie umiejętności wyciągania wniosków i ich uzasadniania,
- Kształtowanie umiejętności: samodzielnego zdobywania wiedzy z różnych źródeł (słownik, internet), tworzenia netografii, pracy w grupie, prezentacji pracy swojej grupy na forum klasy.

Czas: dwie jednostki lekcyjne

Materiały pomocnicze: podręcznik do języka polskiego „W rodzinnej Europie” Wydawnictwa Znak, internet, słowniki języka polskiego, duże plansze papieru.

Uwaga: jedna z lekcji musi być przeprowadzona w pracowni komputerowej.

Podstawowe pojęcia/zagadnienia: Romowie, Cyganie, romanipen, tabor, stereotyp, uprzedzenia, dyskryminacja, segregacja.

Przebieg lekcji:

1. Nasze postrzeganie Romów.

Pytam uczniów, jak widzą, z czym kojarzą przedstawicieli społeczności romskiej. Odpowiedzi w formie haseł notujemy na dużej planszy np. Egzotyka – romantyzm/tańce, śpiew, gitara, ogniska, tabor, wędrówki, kolorowe falbaniaste suknie/problemy społeczne/ brak wykształcenia, utrzymywanie się z wróżenia, zebranie, łamanie prawa.

2. Pytam, czy znają osobiście przedstawicieli Romów, skąd mają wiedzę na ich temat.

Moi uczniowie, mieszkańcy warszawskiego Ursynowa, odpowiadają zazwyczaj, że źródłem ich wiedzy są media i piosenkę Maryli Rodowicz „Jadą wozy kolorowe”, „Dziś prawdziwych Cyganów już nie ma”.

3. Wyznaczeni uczniowie odczytują następujące hasła ze „Słownika języka polskiego”: uprzedzenia, stereotyp, dyskryminacja, izolacja, segregacja. Pytam, co powoduje, że pewne społeczności są nam obce, że kierujemy się uprzedzeniami, czujemy do nich niechęć, lęk. Zapisujemy na planszy wnioski:

PRZESZKADZA:

- Nieznajomość ich obyczajów, tradycji,
- Kulturowa odrębność,
- Hermetyczny styl życia,
- Negatywny wizerunek Cygana utrwalony w języku, przysłowia, opowieściach.

POMAGA:

- Wrażliwość na różnorodność kultur i równość ludzi,
- Wiedza o tym, że uprzedzenia, izolacja i dyskryminacja prowadzą do prześladowań i ludobójstwa.

4. Zapisanie tematu lekcji.

5. Praca w grupach z komputerem. Korzystając z wyszukiwarki internetowej (należy wpisać hasło „Cyganie” lub „Romowie”) uczniowie zbierają następujące informacje:

grupa I – Kim są Romowie? Historia – skąd i kiedy przybyli do Polski? Pierwszy dokument poświadczający ich obecność, język, wyznawaną religię.

grupa II – Romowie na terenie Polski. Jak liczni są w Europie i Polsce, gdzie żyją, na jakie grupy się dzielą? Prześladowania – cygański holokaust.

grupa III – Kultura romska. Jak żyją, jakie wartości cenią? Rola rodu i starszych w rodzinie, muzyka i taniec w ich życiu, ważniejsze tradycje, obrzędy.

grupa IV – Dzisiejsze problemy społeczności romskiej w Europie. Edukacja, praca, nietolerancja.

grupa V – Organizacje i stowarzyszenia Romów w Polsce. Imprezy kulturalne, tytuły prasowe, zespoły taneczne.

Uwaga: uczniowie zapisują adresy stron, z których korzystali w internecie. Powstaje w ten sposób netografia zapisana na dużej planszy.

Prezentacja efektów pracy przez przedstawicieli grup. Komentarz, wprowadzenie ewentualnych poprawek zgodnie ze wskazówkami nauczyciela. Następnie każda grupa redaguje notatkę na planszy. Wywieszamy je po lekcji na ścianach klasy.

6. Przedstawiam kilka zwyczajów społeczności romskiej informując, że zwyczaje każdej z 4 grup żyjących w Polsce są nieco odmienne.

- Sposoby zawierania małżeństw (swatki, wizyty rodziców, porwania dziewczyny), wczesne zawieranie małżeństw w wieku 15-17 lat, ślubu udziela starszy rodu, może się on też odbywać w kościele.

- W grupie Polska Roma rzadkie są małżeństwa z partnerem nie-Romem, ponieważ uznaje się je za sprzeczne z zasadami i zakazane. Małżeństwo mieszane jest ciosem dla rodziny romskiej i wiąże się z utratą prestiżu w społeczności. Kobieta, która wchodzi do rodziny romskiej musi sprostać wielu wymaganiom rodziny męża np. zaakceptować mieszkanie u teściów, przejąć sposób ubierania się, obyczajowość, język i swoją niższą pozycję w strukturze społeczności romskiej. W grupie Bergitka Roma (Cyganie Karpaccy) mieszane małżeństwo jest oznaką prestiżu.
- Ceni się tradycję rodu, każdy z nich ma swoją, nieco odmienną. Do najbliższej rodziny zalicza się wiele osób, nawet najdalszych krewnych. Poszukiwanie więzów pokrewieństwa jest częstym tematem rozmów przy spotkaniach. Posiadanie licznej rodziny zapewnia poczucie bezpieczeństwa w trudnych sytuacjach. W poczuciu więzi cała rodzina koczuje na korytarzach szpitala, by być bliżej chorego członka rodu, mieszkają zawsze blisko siebie.
- Nieodłącznym elementem rodzinnych spotkań jest wspólne biesiadowanie, śpiew i muzykowanie. Wystawne ponad miarę biesiady czy wesela wynikają z obowiązku gościnności, traktowanego przez Romów bardzo honorowo.
- Starsi cieszą się szacunkiem i poważaniem, mają decydujący głos w rodzinie, pełnią rolę autorytetu społecznego np. udzielają tradycyjnego ślubu, rozstrzygają spory. Taką osobą może być mężczyzna lub starsza kobieta.
- Uroczyste obchodzone są pogrzeby, przez 3 dni przy zmarłym w jego domu czuwa rodzina, przybywają wszyscy krewni.
- Romowie nie hamują emocji (głośno się bawią, rozpaczają na pogrzebach), ale nie okazują publicznie przy obcych swoich uczuć np. niedopuszczalne jest przytulanie się w tańcu i pocałunki.
- Rozwody są rzadkością, małżeństwo i rodzina to cenione wartości.
- Romowie twierdzą, że dziecko jest darem od Boga, brak dziecka w małżeństwie może być traktowany jako kara za grzechy i być przyczyną zwrócenia żony rodzicom.
- Wychowanie polega na wpajaniu zasad i okazywaniu szacunku starszym, dzieci biorą aktywny udział w opiece nad młodszym rodzeństwem.
- W wychowaniu dzieci funkcjonuje podział na kompetencje „męskie” i „kobiece”. Wychowaniem chłopca do 10 roku życia zajmuje się matka, potem ojciec, który wpaja mu zasady zachowania w grupie, zarobkowania i odpowiedzialności za rodzinę. Rom w języku romani oznacza męczyznę, męża. Wychowanie dziewczynki przygotowuje ją do przyszłego małżeństwa i życia rodzinnego. W tradycyjnych rodzinach (Polska Roma) dziewczyna nie pokazuje się sama poza domem, zawsze musi jej towarzyszyć ktoś z rodziny. Cyganie Karpaccy nie stosują się do tego zakazu, ale i oni dbają, by ich córki zachowywały się w sposób godny.
- Cyganie Karpaccy dopuszczają do wspólnej biesiady gadziów (nie-Romów). Przedstawiciele grup Cyganów wędrownych uznają to za złamanie zasad.
- Przekroczenie przyjętych w danej społeczności zasad (romanipen) powoduje stan nieczystości, najgorszą karą jest wykluczenie ze społeczności. Skalanemu nie podaje się ręki, nie można z nim siadać do stołu. Stan skalania i odwołanie

tej kary ogłasza starszy rodu. Dla Bergitka Roma skalenie nie jest tak istotne jak dla grupy Polska Roma, która traktuje wykluczonych z tego powodu pogardliwie, a nawet uznaje za nieczystych, gdyż mają bliski kontakt z gadziami, pracują jako śmieciarze czy jedzą koninę, a są to rzeczy niedopuszczalne u większości Cyganów wędrownych.

- Skalenie powoduje również kontakt z nieczystościami wszelkiego rodzaju. Dlatego Rom wydmucha nos na ziemię, a z obrzydzeniem patrzy na chowających zasmarkaną chusteczkę do kieszeni. Wystrzega się spania w pokoju sąsiadującym przez ścianę z toaletą, w tradycyjnych cygańskich rodzinach toaleta (miejsce nieczyste) była oddalona od miejsca, w którym się spało i jadło, nie wspomniano nawet o niej.
- Istnieje wiele zakazów i nakazów wynikających z wierzeń i przesądów, np. kobieta w ciąży nie powinna szyc i nosić koraliki, by nie udusić dziecka; rzeczy po zmarłym pali się, by nie powrócił po nie. Romowie wierzą, że dusze zmarłych mogą przebywać wśród żyjących, dlatego o zmarłym nie wolno mówić źle. Wspominając osobę zmarłą należy powiedzieć „niech mu ziemia lekka będzie”.
- Romowie wierzą, że zmarli są fizycznie obecni w grobie, dlatego przynoszą na cmentarz wodę, kładą na groby zapalony papieros, skrapiają groby wódką.

Dyskusja

Jakie zwyczaje społeczności romskiej was zaintrygowały, zaintrygowały? O co chcielibyście zapytać jej przedstawiciela?

7. Zadanie domowe (do wyboru jedno z zadań)

- a) Zbierz informacje na temat zasług Jerzego Ficowskiego jako badacza folkloru cygańskiego.
- b) „Odmiennosc przyciąga i jednocześnie odpycha” – rozwiń tę myśl w oparciu o wiadomości z dzisiejszej lekcji.
- c) Zapoznaj się z utworem Papuszy (podręcznik, strona 90) i wykonaj ćwiczenie nr 1 ze strony 92.

KOMENTARZ DLA NAUCZYCIELA

Tam, gdzie nie ma wiedzy, stereotyp jest nie do zwalczania.
Marian Gerlich, redaktor naczelny romskiego pisma „Dialog-Pheniben”

Scenariusz lekcji powstał z myślą o uczniach, którzy nie stykają się ze społecznością romską w swoim miejscu zamieszkania, a posiadają pewne wyobrażenia na ich temat. Romowie wzbudzają mieszane uczucia – od zaciekawienia przez niechęć. Czy nauczyciel może pomóc w pokonywaniu uprzedzeń? Wierzę, że tak.

Nieznajomość zamkniętego środowiska Romów, ich odrębność kulturowa może stanowić barierę w pokonywaniu stereotypów. Lęk przed obcym ułatwia przyjmowanie nacionalistycznych haseł. Dlatego chcę przybliżyć tę mniejszość etniczną swoim uczniom.

Choć Romowie są w Polsce od XIV wieku to niewiele o nich wiemy. Mimo przymusowego osadnictwa nie udało się ich zasymilować żadnemu z państw Europy, Romowie zachowali własny język i obyczaje. Są przykładem społeczności bez własnego terytorium, żyją rozproszeni po całej Europie, w izolacji od otoczenia. Od lat 60-tych w imieniu tej grupy bez własnego państwa występują organizacje międzynarodowe m.in. ONZ i Rada Europy. W Europie żyje 8 milionów Romów, z czego $\frac{2}{3}$ mieszka w Europie południowo-wschodniej. W Polsce podczas spisu ludności w 2002 roku ok. 12 tysięcy zadeklarowało przynależność do społeczności romskiej, jednak szacuje się, że jest ich ok. 25 tysięcy. Są podzieleni wewnątrz na grupy pokrewieństwa. W Polsce mieszkają 4 główne grupy:

- **Polska Roma** – Cyganie nizinni, grupa przybyła w XV wieku z Niemiec, stanowi 90 procent wszystkich zamieszkałych w naszym kraju Romów (dane Stowarzyszenia Romów w Polsce).
- **Bergitka Roma** – Cyganie wyżynni lub inaczej Karpaccy, mieszkańcy Podkarpacia i Nowej Huty, najbardziej uboga i najmniej poważana przez współziomków grupa osiadła.
- **Kelderasz i Lowarowie (Lowarzy)**, przybyli do Polski w XIX wieku z Rumunii i Węgier należą do elity cygańskiej na świecie.

Romowie stanowią społeczność hermetyczną, nie lubią wychodzić ze swoimi sprawami na zewnątrz. Zasady współżycia społecznego opierają się na podziale na swoich (Romów) i obcych (gadziów). Zasady odnoszenia się do siebie w społeczności romskiej określa się mianem romanipen. Centralną rolę odgrywają w niej pojęcia czystości i skalania. Przekroczenie zasad powoduje skalanie. Jest to społeczność różnorodna, każda z grup charakteryzuje się innym romanipen np. kontakt ze śmieciem oznacza dla przedstawiciela Polska Roma skalanie, dla przedstawiciela grupy Bergitka Roma nie jest to tak istotne. Romowie przyjmują religię społeczności, w której żyją, lubią pielgrzymki oraz dewocjonalia, które traktują jak amulety. Na co dzień raczej obojętni wobec praktyk religijnych chrzczą dzieci, oprócz tradycyjnych, biorą śluby kościelne, czasem by sprawić przyjemność lubianemu duchownemu.

Większość Romów posługuje się odmianami dialektalnymi języka romani, do którego przenika słownictwo języka danej społeczności, w której żyje grupa. Ostatnio językowi romani przypisuje się rolę jednoczącą społeczność Romów na świecie. Stopniowo budują oni swoją świadomość narodową.

Lekcja według powyższego scenariusza nie wyczerpuje tematu, sygnalizuje jednak uczniowi gimnazjum ważne kwestie, skłania do myślenia. Jest to scenariusz zwyczajnej lekcji języka polskiego, jaką prowadzi w klasie trzeciej gimnazjum.

Materiały pomocnicze:

Anna Lubecka, „Tożsamość kulturowa. Bergitka Roma”, Księgarnia Akademicka, 2005.

Adam Bartosz, „Nie bój się Cygana”, Wydawnictwo Pogranicze, 2004.

Jerzy Ficowski, „Cyganie na polskich drogach”, Wydawnictwo Literackie, 1985.

Scenariusz lekcji wychowawczej zawierającej elementy edukacji filozoficznej dla klasy III gimnazjum

Opracowanie: Halina Koziół, Gimnazjum w Sułkowicach

Temat: Wielokulturowy Jurgów inspiracją filozofii dialogu Tischnera.

Cele: Ukazanie związku między wychowaniem w wielokulturowym Jurgowie, a uprawianą przez Tischnera filozofią dialogu. Przygotowanie do wycieczki do Jurgowa.

Czas: 1 godzina lekcyjna

Materiały pomocnicze:

1. Kasetą z piosenką „Jurgowska karczma” – słowa: Jerzy Liebert, wykonanie: Leszek Długosz
2. Wojciech Bonowicz, „Tischner”
3. Józef Ciągwa, „Dzieje i współczesność Jurgowa”
4. Józef Tischner, „Historia filozofii po góralsku”, „Myślenie według wartości”

Podstawowe pojęcia: wielokulturowość, obszar bilingwistyczny (polski Spisz), filozofia dialogu (spotkania) a budowanie relacji Ja-Inny.

Przebieg lekcji:

Ćwiczenie 1

Wskazanie na mapie Polski Jurgowa.

Komentarz:

Jurgów to spiska wieś, która kilkakrotnie zmieniała przynależność państwową.

1546-1918 Jurgów należał do Królestwa Węgierskiego

1920-1939 decyzją Konferencji Ambasadorów wieś przyznano Polsce

1939-1945 Jurgów wchodzi w skład Republiki Słowackiej

od 1945 Jurgów należy do Polski

Jurgów zawsze leżał na granicy. Tu krzyżowały się wpływy węgierskie, austriackie, słowackie. W Jurgowie mieszkał ukochany dziadek Tischnera – Sebastian Chowaniec. Tu wychowała się również matka przyszłego filozofa. Sam Tischner w dzieciństwie był w Jurgowie częstym gościem. O dziadku Sebastianie Chowańcu Tischner będzie wspominał wielokrotnie. Uważał go za swój wzór. „Miał w sobie wielki spokój, dystans do świata, umiejętność rozmawiania z ludźmi” – powie Tischner o dziadku. Dziadek Tischnera był człowiekiem światowym. Umiał pisać i czytać, był dwa razy w Amery-

ce. Wiosną 1919 roku miał reprezentować spiskich Polaków na konferencji pokojowej w Paryżu, jednak żona udaremniła mu ten wyjazd – „bo kto będzie grule sadił?”.

Specyficzny folklor Jurgowa mocno odcisnął się na wrażliwości młodego Tischnera „Tam nauczyłem się góralskiej mowy” – wyzna mówiąc o Jurgowie. Kiedy ciężko już chorego filozofa odwiedzili góralscy muzycy prosił, by zagrali mu węgierskie czardasze słyszane podczas pobytu u dziadków.

Ćwiczenie 2

Przybliżenie założeń filozofii dialogu w formie krótkiego wystąpienia przygotowanego przez interesującego się tą problematyką ucznia.

Filozofowie uprawiający filozofię dialogu to: Emmanuel Lévinas, Gabriel Marcel, Martin Buber, Franz Rosenzweig, Józef Tischner.

Filozofia dialogu: Człowiek w relacji z drugim człowiekiem, z Innym. Relacja Ja-Inny komplikuje się, kiedy druga ze stron należy do innej rasy, kultury, religii. Spotkanie z Innym – podkreśla Tischner – jest ważnym wydarzeniem, do którego trzeba się wewnętrznie przygotować. Treścią spotkania jest dialog.

DIALOG → WZAJEMNE ZROZUMIENIE → ZBLIŻENIE

Przedwstępnym warunkiem dialogu jest chęć poznania, zwrócenie się ku Innemu, wyjście mu naprzeciw. W praktyce jest to trudne. W pierwszym odruchu człowiek reaguje na drugiego z rezerwą, nieufnie, wrogo. Obserwujemy arogancję jednych kultur i religii wobec innych. Archipelagi gett i obozów. Istnieją mury, zapory, zasieki. Na tym tle wyraźnie odczuwamy humanizm nauki Tischnera o „Ja i Innym”, jako podstawie ludzkiego ładu na ziemi.

Ćwiczenie 3

Kto może być „Innym”, z którym „Ja” wchodzi w relację?

Ćwiczenie 4

Kiedy sytuacja relacji z drugim człowiekiem jest szczególnie utrudniona? Proszę podać przykłady.

Ćwiczenie 5

Przeczytanie gawędy o Hipokratesie, czyli Wincentym Galicy z Białego Dunajca¹ w celu zapoznania się ze specyfiką filozofii Tischnera.

¹ J. Tischner, *Historia filozofii po góralsku*, Wydawnictwo Znak, 1997.

KOMENTARZ DLA NAUCZYCIELA

Lekcja może być przygotowaniem do wycieczki na polski Spisz z bazą w Jurgowie.
Propozycja programu:

- a) zwiedzanie jurgowskiego cmentarza ze słowackimi inskrypcjami (dowód na dwujęzyczność Spiszu),
- b) udział we mszy w języku słowackim (niedziela godzina 11.00),
- c) odwiedzenie ośrodka Romów w Czarnej Górze (miejscowość granicząca z Jurgowem),
- d) zorganizowanie spotkania z romską poetką Teresą Mirgą,
- e) wejście na Rusinową Polanę i obejrzenie panoramy Tatr.

Scenariusz zajęć dla klas ponadgimnazjalnych

Opracowanie: Dorota Demel, Szkoła Podstawowa nr 60 we Wrocławiu

Temat: Polacy i Romowie, czyli stereotypy w naszym życiu.

Cele: Uświadomienie uczniom istnienia stereotypów i uprzedzeń oraz sposobów ich przełamania.

Czas: 1 godzina lekcyjna

Materiały pomocnicze: plansze papieru A1, kolorowe pisaki.

Podstawowe pojęcia: stereotypy, uprzedzenia

Przebieg lekcji:

Wstęp:

Nauczyciel wita uczniów i zapoznaje ich z tematem lekcji.

Dzisiaj zastanowimy się nad tym, jak myślimy o innych narodach i jak inni myślą o nas.

Ćwiczenie 1

Stereotyp Roma i Polaka.

1. Nauczyciel prosi uczniów o podawanie skojarzeń ze słowem „Rom”, z którymi najczęściej możemy się spotkać. Jeden z uczniów zapisuje na planszy podawane propozycje. W tej części ćwiczenia opinie są tylko zapisywane i pozostawiane bez komentarza.
2. W drugiej części ćwiczenia nauczyciel prosi uczniów o podawanie skojarzeń ze słowem „Polak”, które najczęściej wygłaszają obcokrajowcy. Skojarzenia te są zapisywane na drugiej planszy również bez komentarza.
3. Uczniowie porównują skojarzenia dotyczące Romów i Polaków. Uczniowie zastanawiają się nad następującymi zagadnieniami:
 - Które opinie są negatywne, obraźliwe?
 - Które skojarzenia pojawiają się na jednej i drugiej planszy?
 - Które opinie są fałszywe, nieprawdziej?
 - Jak jest źródło powstawania negatywnych i nieprawdziwych opinii?
 - Jakie pozytywne skojarzenia można jeszcze dopisać do każdej grupy narodowej?
 - Czy podane skojarzenia są prawdziwe? Czy dotyczą wszystkich przedstawicieli danego narodu?
4. Nauczyciel prosi uczniów o podzielenie się swoimi emocjami, które towarzyszyły im w trakcie ćwiczenia:

- Jak się czuleś, gdy widziałeś zapisane negatywne skojarzenia na temat narodu, do którego należysz?
- Czy zdarzyło się, że ktoś tak o tobie powiedział? Jak się wtedy czuleś?

Celem ćwiczenia jest uświadomienie uczniom, że często w ocenie innych ludzi posługujemy się stereotypami. Uproszczony obraz innych jest często zabarwiony negatywnie i zawiera krzywdzące opinie.

Ćwiczenie 2

Skąd się biorą stereotypy i uprzedzenia?

1. Nauczyciel prosi uczniów o podanie powodów powstawania stereotypów i uprzedzeń. Najważniejsze przyczyny zgłaszane przez uczniów są zapisywane na kolejnej planszy, np. brak wiedzy, ocenianie po wyglądzie zewnętrznym, uogólnianie jednokrotnego doświadczenia itp.
2. Uczniowie dyskutują na temat powstawania stereotypów i uprzedzeń.

Ćwiczenie 3

Przełamywanie stereotypów.

1. W ramach podsumowania zajęć uczniowie zastanawiają się, co robić, aby przełamywać uprzedzenia wobec przedstawicieli innych narodów.
2. Uczniowie dzielą się na 4 lub 5-osobowe grupy.
3. W grupach uczniowie wymyślają sposoby „przełamywania uprzedzeń”, np. rozmowa z przedstawicielami innego narodu, poszukiwanie informacji, dostrzeganie różnic kulturowych, dostrzeganie pozytywnych cech, a nie koncentrowanie się na negatywnych.
4. Przedstawiciele uczniów prezentują wyniki pracy każdej grupy.

Zakończenie:

Nauczyciel prosi uczniów o podzielenie się swoimi doświadczeniami z zajęć:

- Jak czuleś się w czasie lekcji?
- Czy dowiedziałeś się czegoś nowego?

KOMENTARZ DLA NAUCZYCIELA

Zajęcia są przewidziane do realizacji w szkołach ponadgimnazjalnych. Proponowane zajęcia przeprowadzałam wśród młodzieży z technikum. Część zajęć dotycząca skojarzeń na temat przedstawicieli narodowości wymaga szczególnej uwagi ze strony prowadzącego, zwłaszcza gdy pojawiają się negatywne opinie.

Z moich doświadczeń wynika, że uczniowie chętnie biorą udział w tego typu zajęciach. Zestawienie stereotypowych opinii na temat Polaków i Romów jest dla uczniów bardzo odkrywcz.

Spis treści

Wstęp.....	3
Scenariusze lekcji	
Gdzie mieszka przyjaźń? Ocena zachowania zwierząt na podstawie historyjki obrazkowej. Scenariusz zajęć integracyjnych dla klas I-III szkoły podstawowej.....	9
Łańcuch rąk – jestem niepowtarzalny. Scenariusz zajęć dla klas I-III szkoły podstawowej.....	14
Jeden za wszystkich, wszyscy za jednego. Scenariusz zajęć zintegrowanych w klasie II szkoły podstawowej.....	17
Moje marzenia Scenariusz zajęć zintegrowanych dla klas I-III szkoły podstawowej.....	29
Festiwal kultury cygańskiej. Scenariusz zajęć dla II–III klasy gimnazjum lub szkoły ponadgimnazjalnej	32
Przedrzeć się przez stereotypy. Scenariusz lekcji języka polskiego w klasie III gimnazjum.....	37
Wielokulturowy Jurgów inspiracją filozofii dialogu Tischnera. Scenariusz lekcji wychowawczej zawierającej elementy edukacji filozoficznej dla klasy III gimnazjum.....	42
Polacy i Romowie, czyli stereotypy w naszym życiu. Scenariusz zajęć dla klas ponadgimnazjalnych.....	45